

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ЯНКОВИЧ Олександра Іванівна

УДК 378.14+371.132

**РОЗВИТОК ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ
ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
(1957–2005)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

ТЕРНОПІЛЬ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор
ЧАЙКА Володимир Мирославович,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені В. Гнатюка, директор
Інституту педагогіки і психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ПОМЕТУН Олена Іванівна,
Академія педагогічних наук України,
завідувач лабораторії суспільствознавчої освіти;

доктор педагогічних наук, професор
ЗАВГОРОДНЯ Тетяна Костянтинівна,
Прикарпатський національний університет імені В. Стефаніка,
завідувач кафедри педагогіки;

доктор педагогічних наук, професор
ШАХОВ Володимир Іванович,
Вінницький державний педагогічний університет
імені М. Коцюбинського, професор кафедри педагогіки.

Захист відбудеться 30 жовтня 2009 року о 10.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д58.053.01 в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: зала засідань (каб. № 30), вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 30 вересня 2009 р.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Степанюк А.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Реформування сучасної вищої педагогічної освіти України у напрямку інтеграції в Європейський освітній простір передбачає розробку та впровадження інноваційних освітніх систем і технологій. Рівень реалізації технологічного підходу є одним із найважливіших критеріїв, за якими визначається конкурентоспроможність та престиж навчального закладу, оскільки освітні технології забезпечують системність, цілеспрямованість, ефективність, результативність його діяльності.

У процесі переходу на міжнародні освітні стандарти виникла проблема доцільності використання вітчизняного історичного досвіду підготовки вчителів. Можливими тут є два шляхи: відхилення традиційних технологій навчально-виховного процесу з цілковитою заміною на інноваційні та їх реалізація у нових умовах. Ураховуючи роль історії у творенні майбутнього, варто припустити, що цю проблему необхідно розв'язувати на основі ґрунтовного ретроспективного аналізу розвитку технологічного підходу у вищій педагогічній школі України, який дасть змогу прогнозувати основні тенденції технологічної підготовки вчителів, а також подолати недоліки, які мають місце у реалізації освітніх технологій на сучасному етапі. Результати наукових розвідок авторів свідчать, що найбільш суттєвими вадами технологізації освіти є: суперечливість трактування її основних теоретичних положень, що створює плутанину у поглядах педагогічних працівників на одну і ту саму інновацію; недостатній рівень технологічної культури педагогів і, як наслідок, слабе використання освітніх технологій у навчально-виховному процесі. Реалізація низки технологій здійснюється із повторенням тих помилок, що вже мали місце в історії вітчизняного шкільництва.

Найсуттєвіші зрушення у технологізації освіти та формуванні готовності педагогів до її здійснення відбувалися в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. У період з 1957 по 2005 рр. протікали процеси становлення та розвитку технологічного підходу у вітчизняній вищій педагогічній школі: обґрунтування його теоретичних засад, створення та реалізація інноваційних освітніх технологій, зокрема програмованого навчання як їх основи.

Дослідження проблеми розвитку технологізації педагогічної освіти передбачає вирішення двох груп питань: удосконалення способів організації навчально-виховного процесу та розширення спектру технологій, які опановуються педагогами для використання у загально-освітніх школах. Як свідчить досвід, нові технології є результатом творчого пошуку науковців та трансформації і екстраполяції історичних здобутків. Доцільно припустити, що вітчизняні досягнення технологізації освіти стануть джерелом для проектування педагогічних новоутворень.

Отже, актуальність проблеми дослідження освітніх технологій у теорії та практиці вищої педагогічної освіти України зумовлена низкою чинників: необхідністю відродження прогресивних елементів історичного досвіду технологізації освіти у сучасних системах підготовки учителів;

недопущення повторення помилок в організації навчання студентів; прогнозування нових тенденцій удосконалення навчально-виховного процесу; створення інноваційних освітніх технологій на основі трансформації та екстраполяції історичних досягнень; усунення недоліків в обґрунтуванні теоретичних основ технологічного підходу та його практичній реалізації.

У ретроспективному аналізі розвитку освітніх технологій закладено орієнтири для подолання суперечностей, які виникають у процесі реалізації технологічного підходу. Це суперечності між:

- посиленням інтересу до технологізації освіти, необхідністю ширшого використання технологічного підходу в педагогічному процесі навчальних закладів та відсутністю цілісного історико-педагогічного дослідження розвитку освітніх технологій у педагогічній теорії та практиці;

- прагненням педагогічних працівників копіювати європейські стандарти підготовки фахівців та намаганням зберегти позитивні ідеї традиційних технологій вітчизняної вищої педагогічної школи;

- накопиченим досвідом технологізації освіти та недостатньою її екстраполяцією у сучасному навчально-виховному процесі;

- намаганням реалізовувати у діяльності педагогічних вищих навчальних закладів інноваційні освітні технології та недостатньо сформованими вміннями випускників організувати ефективну навчальну роботу на основі технологічного підходу.

В історії педагогічної науки ідеї технологізації освіти розвивалися завдяки працям Г. Ващенко, М.Ф. Квінтіліана, Я. А. Коменського, С. Русової, С. Шацького тощо. У творах А. Макаренка вперше запропоновано організувати виховання на технологічній основі. У педагогічній спадщині В. Сухомлинського використано термін «технологія» стосовно педагогічної творчості, встановлено періодичність явищ навчально-виховного процесу, виділено завершені цикли в керівництві школою і тим самим закладено передумови для впровадження технологій управління.

Історичні аспекти освітніх технологій, зокрема їх генезис у зарубіжній теорії та практиці вивчали В. Боголюбов, В. Гузеєв, І. Дичківська, Л. Загрекова, О. Зубченко, Т. Ільїна, М. Кларин, А. Космодем'янська, В. Кукушин, Т. Назарова, А. Нісімчук, О. Олійник, О. Падалка, О. Пехота, Є. Полат, С. Сисоєва, І. Смолюк, Ф. Фрадкін, Н. Яковець та інші вчені.

Проблеми вдосконалення підготовки фахівців вищих навчальних закладів у другій половині ХХ – початку ХХІ ст. із використанням технологічного підходу розкриті С. Архангельським, П. Гусаком, В. Бондарем, Й. Гушулеєм, Т. Завгородньою, І. Козубовською, Л. Кондрашовою, В. Кравцем, М. Левіним, П. Лузаном, Н. Никандровим, В. Поліщук, О. Пометун, Л. Романишиною, В. Сластьоніним, А. Степанюк, Г. Терещуком, М. Фіцулою, М. Чепіль, В. Шаховим, Б. Шияном та іншими науковцями.

Освітні технології, зокрема технології навчання у вищих навчальних закладах представлені в

дисертаційних дослідженнях О. Гохберг, О. Глузмана, О. Євдокимова, О. Кіяшка, М. Юсупової та інших. Інноваційні технології професійної підготовки майбутніх учителів розкриті в дослідженнях І. Богданової, Л. Брескіної, І. Пустинникової, В. Чайки, Н. Шиян та інших. Проблеми формування готовності вчителя до використання нових освітніх, зокрема інформаційних технологій в загальноосвітній школі висвітлюються у працях В. Арестенко, Р. Гуревича, Р. Гуріна, О. Іваницького, Л. Морської, монографічному дослідженні В. Будака, І. Зязюна, К. Нор, О. Пехоти та інших авторів. Однак цілісної роботи, присвяченої розвитку освітніх технологій у педагогічній теорії та практиці педагогічних вищих навчальних закладів України другої половини ХХ – поч. ХХІ ст., не виявлено.

Дослідження теорії та історії розвитку освітніх технологій у педагогічних ВНЗ України спрямовані насамперед на вивчення генези цієї інновації. Проте наукові розвідки з означеної проблеми мають ширше призначення, ніж педагогічне. Вони виконують також соціально-педагогічну функцію, оскільки історія освітніх систем та технологій допомагає виявити чинники прогресивного поступу освітньої галузі, а також визначити її місце у державних перетворювальних процесах.

Все зазначене й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження: *«Розвиток освітніх технологій у теорії та практиці вищої педагогічної освіти України (1957–2005)»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідних робіт ТНПУ і є складовою наукового проекту «Забезпечення якості професійно-педагогічної освіти в умовах запровадження КМСОНП у вищу освіту України» (0105U003092). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради ТНПУ ім. В. Гнатюка (протокол № 5 від 26 грудня 2006 року) та узгоджена в бюро ради з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (№ 397 – д(п), протокол № 3 від 20.03.2007 року).

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних засад розвитку освітніх технологій, узагальненні практики їх реалізації у закладах системи вищої педагогічної освіти України другої половини ХХ – поч. ХХІ ст. та визначенні основних напрямів творчого використання ідей генезису технологічного підходу в умовах переходу на міжнародні стандарти підготовки вчителів.

Відповідно до мети сформульовано **основні завдання** дослідження:

- 1) на основі аналізу психолого-педагогічної і філософської літератури обґрунтувати провідні концептуальні положення технологізації освіти та її розвитку в період з 1957 по 2005 рр.;
- 2) дослідити вплив генезису освітніх технологій зарубіжної педагогічної теорії та практики на визначення теоретичних засад технологічного підходу вітчизняної педагогіки та його використання у навчальних закладах;

3) здійснити ретроспективний аналіз та визначити хронологічні періоди розвитку освітніх технологій у педагогічних вищих навчальних закладах України;

4) розробити модель розвитку освітніх технологій (1957–2005), з'ясувати закономірності, провідні тенденції генезису освітніх технологій та виявити напрями використання позитивного досвіду в сучасних умовах;

5) реалізувати можливості екстраполяції елементів історичного досвіду шляхом обґрунтування системи підготовки педагогів до впровадження освітніх технологій та соціально-виховної технології «Організація успішної діяльності»;

6) здійснити прогнозування розвитку освітніх технологій та можливостей їх впливу на модернізацію системи вищої педагогічної освіти.

Об'єкт дослідження – теорія і практика вищої педагогічної освіти України.

Предмет – теоретико-прикладні основи та тенденції розвитку освітніх технологій у навчально-виховному процесі вищої педагогічної школи (1957–2005).

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1957 року по 2005 рік. Вибір *нижньої* межі зумовлений суттєвими змінами як у суспільно-політичному та культурному житті країни («хрущовська відлига»), так і в системі педагогічної освіти, підготовки майбутніх фахівців у напрямку реалізації принципів зв'язку навчання з життям, посилення практичної складової у формуванні особистості вчителя тощо після прийняття Радою Міністрів СРСР у *серпні 1956 року постанови «Про заходи підвищення якості підготовки вчителів для загальноосвітніх шкіл»*. У цей час у педагогічній науці України започатковано дослідження *програмованого навчання*, яке вважається основою освітніх технологій, а також створено передумови для інформатизації освіти. На вибір *нижньої* межі також мали вплив процеси соціалізації особистості, інтеграції навчальних закладів, їх ідеологізація тощо, інтенсивний генезис яких розпочався у кінці 50-х рр. ХХ ст.

Розвиток освітніх технологій у педагогічній теорії та практиці вивчався до **2005 року**, часу здійснення реформування діяльності педагогічних ВНЗ з метою реалізації положень Болонської декларації. Основним документом, який зумовив верхню межу дослідження, є наказ Міністра освіти та науки України № 774 від 30 грудня 2005 року *«Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу»*, згідно з яким навчально-виховний процес у вищій школі спрямовувався на відповідність міжнародним стандартам освіти.

Провідна **ідея** дослідження полягає в тому, що вітчизняний досвід технологізації освіти педагогічних ВНЗ творчо інтегрується в нових системах, що відповідають європейським стандартам підготовки учителів. Ретроспективний аналіз технологізації освіти забезпечує можливість обґрунтувати теоретичні засади освітніх технологій педагогічних ВНЗ, прогнозувати їх подальший розвиток, проводити екстраполяцію та трансформацію елементів історичного досвіду, корегувати діяльність закладів освіти в інноваційному режимі, компетентно здійснювати

професійну діяльність, тобто вибирати технології, які передбачають виховання у школярів загальнолюдських цінностей, а також формування системи дидактико-технологічних знань.

В основу **концепції дослідження** покладено низку положень, які розкривають її сутність.

1. Розвиток освітніх технологій у педагогічній теорії та практиці вищої педагогічної освіти України розглядається як складний діалектичний процес, у якому акумульовано ідеї національної та зарубіжної педагогіки, відображено особливості та традиції вітчизняної освітньої галузі, тенденції суспільно-політичного життя. Він зберігає самостійність (наявність цілей, підходів, принципів тощо), проте водночас здійснюється у єдності із змінами у вищій педагогічній школі та суспільстві; може бути представлений як послідовні періоди, якісно відмінні один від одного. Генезис технологічного підходу педагогічних ВНЗ є синтезом двох взаємопов'язаних процесів, що зберігають відповідність основним педагогічним концепціям та методологічним підходам: розвитку освітніх технологій навчального закладу та освітніх технологій, якими оволодівають педагоги під час підготовки до професійної діяльності.

2. У межах освітніх технологій виокремлено навчальні, виховні, соціально-виховні, інформаційні технології та технології управління, які відрізняються структурою, функціональним призначенням, характером взаємних впливів, динамікою генезису. Уповільненим темпам розвитку виховних технологій протистоять революційні за змінами інформаційні, які є наскрізними і пронизують інші групи освітніх технологій.

3. Структуру освітніх технологій становлять *концептуально-цільові, змістові, процесуальні та результативно-аналітичні* компоненти як необхідні складові частини будь-якої системи.

Концептуально-цільовий компонент освітніх технологій зумовлюється педагогічними закономірностями, методологічними підходами, а також суспільною метатехнологією держави. В освітній технології передбачається чітке визначення цілей на діагностичній основі, що зумовлює необхідність здійснення початкової діагностики та процесу декомпозиції мети з урахуванням науково-обґрунтованих вимог до цілетворення.

Змістовий компонент технології відображає теоретико-методичні засади проблеми, сукупність дидактико-технологічних знань, умінь, компетенцій. Цей компонент зазнає постійних змін через потреби, нові вимоги до організації освіти.

Процесуальний компонент містить діагностику, засоби, форми, методи діяльності об'єктів та суб'єктів педагогічного процесу. Важлива роль у процесуальному компоненті належить корегувальній (проміжній) діагностиці, яка забезпечує зворотній зв'язок, вибір альтернативних стратегій, удосконалення освітніх систем.

Результативно-аналітичний компонент забезпечує відповідність *результату* визначеним цілям на основі підсумкового діагностування, а також *аналіз* його результатів із наступною постановкою нових цілей. Таким чином, через аналіз результату та визначення подальшої мети

забезпечується неперервність технологічного циклу.

4. Єдність концептуально-цільових, змістових, процесуальних та результативно-аналітичних компонентів технологій забезпечують цілеспрямованість, системність, ефективність, керованість, прогнозованість педагогічної діяльності освітніх закладів, проте в аспекті гарантії результату освітні технології зберігають вразливість щодо інших чинників навчально-виховного процесу – рівня професійної мотивації, педагогічної культури суб'єктів, а також моральних, психологічних, генетичних якостей об'єктів технологій.

5. Ретроспективний аналіз генезису технологічного підходу є джерелом прогнозування та проектування інновацій вищої педагогічної школи, які інтегруються у новітніх способах організації навчального процесу. Результатом екстраполяції історичного досвіду розвитку освітніх технологій у педагогічних ВНЗ є система підготовки педагогів до реалізації технологічного підходу, що містить структурні підрозділи: інститути післядипломної педагогічної освіти, у яких поліпшується технологічна грамотність учителів; педагогічні ВНЗ та загальноосвітні середні навчальні заклади, які забезпечують формування педагогічної технологічної культури студентів; педагогічні ВНЗ, де поліпшується технологічна грамотність викладачів. У системі формування готовності педагогів до впровадження освітніх технологій чільне місце належить формуванню праксеологічних умінь, які дають змогу ефективно організувати педагогічну діяльність на технологічній основі.

6. Прогнозованими напрямками розвитку технологізації освіти є створення інноваційних технологій професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, моделювання виховних технологій навчальних закладів педагогічного профілю, розширення функцій освітніх технологій у контексті модернізації освітньої галузі та вирішення суспільних проблем, дослідження психологічних основ технологічного підходу, упорядкування понятійно-категоріального апарату.

Методологічну основу дослідження становлять загальноновизнані філософські положення теорії наукового пізнання, принцип діалектики про взаємозв'язки і взаємозумовленість явищ та необхідність їх вивчення в конкретно-історичних умовах, діалектичні закони боротьби та єдності суперечностей, заперечення заперечення, які були покладені в основу розгляду розвитку освітніх технологій як діалектично зумовленого процесу; основні положення системного, діяльнісного, компетентнісного, праксеологічного, гуманістичного підходів, вимогам яких відповідає освітня технологія як педагогічно-соціальна інновація; теорія інтеріоризації, на основі якої формується алгоритмізація дій як необхідна ознака педагогічної технології; основні положення законодавчих та нормативних документів про розвиток освіти, зокрема Національна доктрина розвитку освіти, Концепції державної програми розвитку освіти в Україні на 2006 – 2010 рр., Концепції педагогічної освіти, Державна програма «Вчитель».

У процесі дослідження використано комплекс взаємодоповнюючих **методів:**

– діалектичний, за допомогою якого запропоновано визначення поняття «розвиток освітніх технологій», показано відмінність між розвитком, генезисом та еволюцією технологічного підходу, виявлено причиново-наслідкову зумовленість освітніх технологій як педагогічно-соціального феномена, встановлено зв'язки між освітніми технологіями педагогічних ВНЗ та освітньо-виховною концепцією держави (суспільною метатехнологією), а також між теоретичними розробками вчених та практикою їх використання у навчально-виховному процесі;

– порівняльно-історичний, функціонально-структурний, зіставно-порівняльний аналіз літературних та архівних джерел, завдяки яким здійснено вивчення досліджуваної проблеми, виявлено основні тенденції розвитку технологічного підходу, зроблено порівняння генезису освітніх технологій у зарубіжній та вітчизняній педагогіці;

– пошуково-бібліографічний, за допомогою якого здійснено систематизацію бібліотечних каталогів, друкованих джерел та архівних фондів з проблем розвитку освітніх технологій;

– інтерпретаційно-аналітичний, що передбачав інтерпретацію, порівняння, систематизацію фактів наукової літератури та їх узагальнення;

– метод періодизації, за допомогою якого були визначені основні періоди розвитку освітніх технологій і відповідно до них проаналізовані якісні зміни у використанні технологічного підходу та у процесах формування готовності педагогів до його впровадження; вивчалася динаміка змін виокремлених груп освітніх технологій;

– метод моделювання, завдяки якому розроблялись моделі генезису освітніх технологій у педагогічній теорії та практиці, прогностичної системи підготовки педагогів до реалізації освітніх технологій, соціально-виховної технології «Організація успішної діяльності»;

– метод прогнозування, за допомогою якого здійснювалося передбачення основних шляхів розвитку освітніх технологій в перспективі;

– діагностичний (опитування, анкетування, бесіди, інтерв'ю), що передбачав вивчення емпіричного стану реалізації педагогічними працівниками технологічного підходу у навчальних закладах; комп'ютерне діагностування якостей особистості, що сприяють успішній діяльності;

– педагогічний експеримент, за допомогою якого перевірялась ефективність соціально-виховної технології «Організація успішної діяльності».

Джерельна база дослідження. У дисертації проаналізовано писемні архівні джерела, зокрема рукописи та матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління – фонди 2 та 166; державного архіву Міністерства освіти та науки України – фонд 166; державного архіву Волинської області – фонд Р-376; державного архіву Івано-Франківської області – фонд Р-1345; державного архіву Миколаївської області – фонд Р-993; державного архіву Тернопільської області – фонд Р-21.

Вивчалися звіти про навчально-виховну діяльність педагогічних ВНЗ, плани та звіти про

науково-дослідну роботу, протоколи засідань рад, кафедр Івано-Франківського (Станіславського), Луцького, Миколаїв-ського, Тернопільського (Кременецького) педагогічних інститутів, документи про стан та заходи з поліпшення підготовки вчителів, протоколи засідань колегій Міністерства освіти та науки України тощо.

Окрему групу джерел становлять матеріали періодичних видань: проаналізовано педагогічні журнали та збірники, серед яких най ціннішими для дослідження є «Радянська школа» («Рідна школа»), «Ін формаційний збірник Міністерства освіти і науки України», «Педагогіка і психологія», «Шлях освіти», «Вища освіта України», «Советская педагогика» («Педагогика»), «Педагогические технологии» та інші.

У процесі дослідження вивчалися офіційні документи досліджуваного періоду, зокрема закони та постанови про розвиток освіти. Опрацьовано літературу історичного, педагогічного, психологічного змісту, підручники та посібники з педагогічних дисциплін для студентів педагогічних ВНЗ з 1956 до 2005 рр., довідкові та енциклопедичні видання. Використано низку Інтернет-сайтів, зокрема Міністерства освіти та науки України (www.mon.gov.ua).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у фундаментальному дослідженні проблеми розвитку освітніх технологій як педагогічно-соціальних інновацій у педагогічній теорії та практиці України. *Вперше* ця проблема розглядається у ретроспективі із обґрунтуванням теоретичних засад технологізації освіти, основних тенденцій генезису технологічного підходу, вивченням сучасного стану впровадження освітніх технологій, підготовки педагогічних працівників до їх використання, визначенням перспектив розвитку.

Сутність наукової новизни виражається також у тому, що *вперше з'ясовано* концептуальні засади генезису освітніх технологій як складного діалектичного процесу, у якому відображено ідеї класичної педагогічної науки, особливості розвитку вітчизняної і зарубіжної освітньої галузі та суспільно-політичного життя. Зокрема, *визначено*:

– основні періоди розвитку освітніх технологій у вищій школі педагогічного профілю та їх провідні тенденції: програмовано-навчальний (1957–1970 рр.); системно-методичний (1971–1984 рр.); реформувально-комп'ютеризаційний (1985–1990 рр.); науково-технологічний (1991–2005 рр.);

– закономірності генезису освітніх технологій: відповідність їх розвитку суспільній метатехнології (освітньо-виховній концепції держави), провідним суспільно-політичним тенденціям, основним методологічним положенням та педагогічним концепціям; взаємозв'язок розвитку освітніх технологій із основними компонентами педагогічного процесу; взаємозалежність розвитку основних типів та видів технологій: навчальних, виховних, інформаційно-комунікаційних технологій та технологій управління ВНЗ;

– динаміку розвитку метатехнологій навчального закладу: прискорені темпи розвитку

навчальних, інформаційно-комунікаційних технологій, сповільнені – технологій виховання.

Розроблено модель розвитку освітніх технологій (1957–2005), основними структурними частинами якої є цільові, хронологічно-динамічні, методологічні та результативні компоненти. Цільовий компонент передбачає вдосконалення способів реалізації педагогічного процесу; хронологічно-динамічний – відображає динаміку розвитку різних типів технологій відповідно до визначених періодів; методологічний – спрямований на вивчення основних педагогічних концепцій та ідей; результативний – відображає ступінь реалізації цільових орієнтирів щодо впровадження нових педагогічних систем. Розвиток освітніх технологій розглядається як синтез процесів розвитку освітніх технологій педагогічних ВНЗ та технологій, якими оволодівають педагоги у професійній діяльності. Визначено умови розвитку освітніх технологій: розробка освітньо-виховної концепції держави; формування технологічної культури педагога; створення діагностичних центрів та служб; організація співпраці між вищими навчальними закладами у галузі технологізації освіти.

Дослідження забезпечило можливість удосконалити:

- класифікацію освітніх технологій, у межах яких виділено навчальні, виховні, соціально-виховні, інформаційно-комунікаційні технології та технології управління; встановити наскрізний характер інформаційно-комунікаційних технологій, які перетинають інші типи та групи технологій.

- структуру освітніх технологій (виховних технологій, технологій управління) та створити їх моделі, у яких взаємопов'язані концептуально-цільові, змістові, процесуальні та результативно-аналітичні компоненти.

До наукового обігу *введено* нові документи, факти, ідеї, що базуються на виявлених архівних матеріалах, зокрема (ДАІФО в Івано-Франківську, ф. Р-1345, оп. 1, спр. 133; ДАВО у Луцьку, ф. Р-376, оп. 7, спр. 14, 909, 955; ДАТО в Тернополі, ф. Р-21, оп. 4, спр. 91, 159).

Теоретичне значення дослідження полягає у:

- здійсненні екстраполяції елементів історичного досвіду, в результаті чого *обґрунтовано* систему підготовки педагогів до впровадження освітніх технологій та створено її модель, у якій взаємопов'язані навчальні заклади різних рівнів акредитації; розроблено та відображено у моделі інноваційну соціально-виховну технологію «Організація успішної діяльності», спрямовану на формування практико-педагогічних умінь;

- виявленні напрямів використання ідей історичного досвіду розвитку освітніх технологій на сучасному етапі: інтеграція діяльності виховних інституцій для створення суспільної метатеchnології (освітньо-виховної концепції держави); підготовка вчителя до соціалізації молоді (вивчення та використання соціально-виховних технологій); залучення студентів до практичного використання технології роботи з важковиховуваними дітьми в процесі наставництва;

поглиблення досліджень у галузі практичної педагогіки (діагностика навчальних цілей, виховних впливів, рівнів вихованості, програмування якостей) тощо;

– *визначенні впливу* розвитку освітніх технологій зарубіжної педагогічної науки на обґрунтування теоретичних засад вітчизняної технологізації освіти, зокрема на підходи до з'ясування змісту технологічних понять, процеси діагностичного цілетворення, динаміку генезису;

– *здійсненні прогнозування* розвитку освітніх технологій. Передбачено створення нових технологій, передусім освітньо-виховної концепції держави як метатехнології, заміну необґрунтованої технологічної термінології на традиційну, використання освітніх технологій для вирішення суспільних проблем, а також зміни виховних технологій відповідно до темпів розвитку інформаційно-комунікаційних та навчальних технологій;

– *конкретизації* змісту понять «освітня технологія», «розвиток освітніх технологій» на основі конвергенції наукових підходів.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у розробці рекомендацій для Міністерства освіти та науки України щодо реформування навчально-виховного процесу педагогічних ВНЗ на основі позитивних ідей історичного досвіду технологізації освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст., створенні навчальних програм, посібників для студентів та вчителів із проблем упровадження «Освітніх технологій», навчальної програми, інтерактивного комплексу навчальної дисципліни «Освітні технології» для студентів, розробці методичних матеріалів для викладачів ВНЗ щодо реалізації технологічного підходу, створенні програми та лекційного курсу «Освітні технології» для вчителів, які навчаються в системі післядипломної педагогічної освіти, впровадженні у навчальний процес соціально-виховної технології «Організація успішної діяльності». Практичне значення дисертації полягає також у тому, що теоретичні висновки й науково-методичні матеріали, розроблені у ній, сприяють ширшому використанню освітніх технологій у масовій практиці діяльності навчальних закладів.

Положення і висновки дисертації використовуються в науковій і навчально-виховній діяльності закладів освіти різних рівнів акредитації: Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка (акт про впровадження № 192 від 2.03.09.), Криворізькому державному педагогічному університеті (акт № 06-113 від 24.03.09), Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Б. Хмельницького (акт про впровадження № 06/278 від 3.03.09), Ніжинському державному університеті імені М. Гоголя (акт про впровадження № 25/515 від 17.02.09), Тернопільському національному педагогічному університеті імені В. Гнатюка (акт № 368-33/09 від 31.03.09), Тернопільському обласному комунальному інституті післядипломної педагогічної освіти (акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження № 01/111 від 20.02.09), Тернопільській ЗОШ № 26 (акт про впровадження № 48 від 02.04.09), Бичківській ЗОШ Чортківського р-ну Тернопільської обл. (акт про впровадження № 5

від 23.03.09).

Особистий внесок дисертанта. Усі представлені у дисертації наукові результати отримані автором самостійно. У навчально-методичному посібнику «Історія соціальної педагогіки/соціальної роботи» особистим внеском здобувача є написання текстів 13 лекцій, у яких здійснено історичний аналіз соціально-педагогічних процесів в Україні та за кордоном, що стали джерелом соціально-виховних технологій.

У навчально-методичному посібнику «Короткий виклад курсу «Історія зарубіжної педагогіки» особистим внеском автора є лекції з розділу «Педагогіка стародавнього світу».

В інтерактивному комплексі та навчальній програмі «Освітні технології» для студентів особистий внесок автора полягає у розробленні двох змістових модулів : «Соціально-виховні технології», «Технології управління загальноосвітнім навчальним закладом».

Ідеї співавторів у роботі не використовувалися.

Запропоновані концепції та положення автором реалізовувалися у процесі викладання навчальних дисциплін «Історія педагогіки», «Освітні технології» протягом десяти років викладацької діяльності.

Вірогідність і достовірність результатів роботи і основних наукових висновків забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних положень, застосуванням взаємодоповнюючих методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті й завданням; цілеспрямованим аналізом наукових, документальних та інших джерел, підтвердженням одержаних теоретичних висновків результатами педагогічної практики, їх упровадженням в освітній процес ВНЗ України, багаторічною апробацією основних теоретичних положень дослідження.

На захист виносяться:

1. Модель розвитку освітніх технологій, яка відображає взаємозв'язок цільових, хронологічно-динамічних, методологічних та результативних компонентів.
2. Періодизація процесу розвитку освітніх технологій у педагогічній теорії та практиці: програмовано-навчальний (1957–1970 рр.); системно-методичний (1971–1984 рр.); реформувально-комп'ютеризаційний (1985–1990 рр.); науково-технологічний (1991–2005 рр.).
3. Концептуальні та теоретичні положення освітніх технологій та їх генезису (провідні тенденції, закономірності).

Апробація результатів дисертації здійснювалася у процесі оприлюднення висновків та основних положень дослідження на тринадцяти Міжнародних конференціях «Новини наукової думки» (м. Дніпропетровськ, 2006), «Соціалізація особистості в умовах системних змін: теоретичні та прикладні проблеми» (м. Київ, 2007), «Формування цінностей сучасної особистості» (м. Дрогобич, 2007); «Актуальні проблеми і перспективи трудової підготовки молоді» (м.

Тернопіль, 2007); «Інновації у вищій освіті» (м. Ніжин, 2007), «Спадщина А. С. Макаренка і педагогічні пріоритети сучасності» (м. Полтава, 2008); «Інтерактивний характер ціннісних вимірів освіти в стандартах Болонського процесу» (м. Бердянськ, 2008); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми (Київ-Вінниця, 2008); «Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України» (м. Ялта, 2008); «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (м. Київ-Умань, 2008), «Місія викладача вищої школи в контексті сучасних освітніх викликів» (м. Львів, 2008), «Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців» (м. Черкаси, 2009), «Освіта для стійкого розвитку: формування готовності педагогічних кадрів» (м. Тернопіль, 2009), шести Всеукраїнських конференціях «Тенденції та перспективи розвитку освіти і науки у вищих навчальних закладах України» (м. Хмельницький, 2006); «Українська національна школа : стан та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 2006); «Професіоналізм педагога у контексті Європейського вибору України» (м. Ялта, 2006); «Інноваційні технології в освіті: реалії, проблеми, пошуки» (м. Чернівці, 2007), «Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти» (м. Херсон, 2008), «Проблеми формування педагогічного професіоналізму студентів університетів в умовах кредитно-модульного навчання (м. Кривий Ріг, 2008), *Міжнародних педагогічних читаннях* на пошану Б. М. Ступарика «Проблема якості виховання і навчання у системі безперервної освіти» (м. Івано-Франківськ, 2008) та п'яти регіональних семінарах «Формування професійної культури вчителя в контексті інтеграції України в Європейський освітній простір» (м. Тернопіль, 2007), «Удосконалення змісту й технології оцінювання якості підготовки майбутніх фахівців відповідно до вимог європейської асоціації якості освіти» (м. Тернопіль, 2007), «Розробка теоретичних моделей інтерактивних технологій в освітньому середовищі» (м. Тернопіль, 2008), «Шляхи модернізації вищої освіти в контексті євроінтеграції» (Тернопіль, 2008), «Тести в системі моніторингу якості освіти» (м. Тернопіль, 2009).

Публікації. Результати дослідження опубліковані в 43 наукових працях, у тому числі одна монографія, три навчально-методичні посібники (два у співавторстві), дві програми (одна у співавторстві), 25 статей у фахових наукових виданнях. Загальний обсяг публікацій за темою дисертаційного дослідження становить 48 др. арк.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему «Проблема підготовки вчителів природничо-математичного циклу в системі вищої педагогічної освіти України (1945 – 1994 рр.)» захищена 1995 року в Інституті педагогіки і психології професійної освіти АПН України.

Матеріали кандидатської дисертації у тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура й обсяг дисертації. Робота обсягом 527 сторінок складається зі списку умовних скорочень, вступу, шести розділів, висновків, шести додатків, списку використаних джерел. Обсяг

основного тексту становить 370 сторінок, список використаних джерел налічує 570 найменувань, із них 468 літературних посилань і 102 архівних. Дисертація містить 6 таблиць і 19 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження. Сформульовано провідну ідею та суть концепції дисертаційної роботи, її методи та джерела, встановлено хронологічні межі, сформульовано наукову новизну, практичне значення дослідження; представлено апробацію та впровадження отриманих науково-практичних результатів, зазначено особистий внесок дисертанта, подано відомості про структуру роботи.

У *першому розділі* – «**Розвиток освітніх технологій як історико-педагогічна проблема**» – охарактеризовано основні підходи до визначення змісту понять «освітня технологія» та їх похідних, розкрито ознаки, структуру та класифікації освітніх технологій, виокремлено основні періоди їх розвитку; здійснено аналіз дослідженості проблеми розвитку технологізації педагогічної освіти у психолого-педагогічній літературі, з'ясовано стан підготовки педагогів до реалізації технологічного підходу у наукових працях, визначено основні напрями подальшого дослідження теми генезису технологізації освіти.

Результати історико-порівняльного аналізу педагогічних джерел свідчать, що технологічні терміни є одними із найчастіше використовуваних у педагогічній науці. Загальноприйнятого категоріального тезаурусу в педагогіці щодо «освітніх (педагогічних) технологій» та їх похідних не встановлено через зміну підходів учених до проблеми протягом довготривалої еволюції. Найчастіше терміни використовуються у значеннях, які між собою суттєво відрізняються: проект (модель) навчально-виховного процесу; засіб навчання; будь-яка освітня інновація тощо. Вивчення генетичних коренів поняття «розвиток освітніх технологій» на основі аналізу дисертаційних досліджень, психолого-педагогічної літератури, філософських, педагогічних, тлумачних словників, енциклопедичних видань свідчить, що його сутність не з'ясована, що зумовило необхідність її визначення.

Розвиток освітніх технологій у вищій педагогічній школі України, на відміну від зарубіжних педагогічних технологічних процесів, позначений специфікою у ньому: має місце взаємозв'язок навчальних, соціально-виховних, виховних технологій та технологій управління (у зарубіжній педагогічній науці досліджувалися тільки технології навчання). Окрім того, на концептуальні засади зазначених груп технологій у радянський період суттєво вплинула суспільна метатехнологія комуністичного виховання, яка мала наскрізний характер, аналогічно до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що пронизують всі інші типи технології.

Суттєвих розходжень у виокремленні періодів розвитку освітніх технологій педагогічних ВНЗ України та освітніх технологій зарубіжної школи до 1991 року не виявлено. Головними

чинниками, які враховувалися під час створення періодизації, є основні етапи розвитку національної педагогічної освіти, підходи до визначення технологічних термінів, особливості впровадження навчальних, виховних та інформаційних інновацій, а також дослідження вчених щодо виділення періодів розвитку освітніх технологій у зарубіжній вищій школі.

У розвитку освітніх технологій у педагогічних ВНЗ України у другій половині ХХ – на поч. ХХІ ст. виокремлено такі періоди: програмовано-навчальний (1957–1970 рр.) – упровадження програмованого навчання як нової метатехнології педагогічного ВНЗ, домінування виховної технології комуністичного виховання у навчально-виховній та управлінській діяльності ВНЗ; системно-методичний: (1971–1984 рр.) – використання системного підходу до організації навчального процесу, поступове витіснення програмованого навчання традиційною навчальною технологією; перехід від розрізненого використання технічних засобів до створення кабінетних систем; розвиток вітчизняної діагностики; посилення позицій технологій соціально-педагогічних комплексів; реформувально-комп'ютеризаційний (1985–1990 рр.) – реформування традиційної системи навчання та управління, комп'ютеризація навчального процесу та реалізація інформаційних технологій; криза та руйнація суспільної метатехнології комуністичного виховання радянського періоду; науково-технологічний (1991–2005 рр.) – сучасний етап реалізації технологічного підходу в педагогічних ВНЗ України, розвиток освітніх технологій на науковій основі.

У процесі дослідження з'ясовано, що технології виховання еволюціонують сповільненими темпами у порівнянні із прискореним розвитком технологій навчання та інформаційно-комунікаційних технологій.

У першому періоді генезису технологічного підходу дослідження вчених були спрямовані на вивчення програмованого навчання, яке вважається основою освітніх технологій. Встановлено наявність аналогій між освітньою технологією та науковою організацією праці (Ф. Янушкевич), між програмованим навчанням та науковою організацією праці (С. Збандуто), що дає підстави для ототожнення програмування та технологізації освіти. Між ними існує також низка інших аналогій: алгоритмічність дій, прогнозованість процесу, відповідність результатів визначеній меті.

Вченими (В. Беспалько, А. Медведенко, І. Підласий, В. Репкін, М. Розенберг, Н. Тализіна, В. Чепелєв тощо) виявлено переваги програмованого навчання у порівнянні з традиційною системою: воно сприяє міцності засвоєння знань, посиленню інтересу до навчання, готує до роботи в народному господарстві. Водночас простежено недоліки, які стали причиною недостатнього використання програмованого навчання у закладах освіти. Серед основних вад зазначалися: недостатня розробка теоретичних основ програмування, слабка обізнаність як викладачів, так і вчителів із питаннями теорії та практики програмованого навчання, відсутність кваліфіковано розроблених і перевічених на практиці програмованих підручників та посібників

тощо. Такі ж переваги та вади притаманні сучасним освітнім технологіям. На жаль, вченими не розроблялися шляхи для усунення недоліків, що згодом призвело до відхилення програмованого навчання та виникнення на його основі нових ідей. Генезис програмованого навчання варто розглядати як джерело для прогнозування подальшого розвитку освітніх технологій.

Окрім програмованого навчання як основи освітніх технологій, у навчально-виховному процесі домінувала технологія комуністичного виховання радянського періоду, яка ґрунтовно описана Г. Селевком. Трактуються іншими вченими радянського виховання як технології не виявлено. Проте встановлення його цільових орієнтирів, концептуальних положень, особливостей змісту, форм, методів реалізації, відповідність критеріям технологічності – прогнозованість та результативність – дають підстави вважати висновки Г. Селевка правильними.

У другому періоді розвитку освітніх технологій (системно-методичному) дослідження вчених (С. Архангельський В. Беспалько, Т. Ільїна та ін.) були спрямовані на вивчення системного підходу до організації навчання, який сприяв розумінню технології як системи. Зберігали актуальність наукові пошуки із використання передового педагогічного досвіду і технологій соціально-педагогічних комплексів. Низка сучасних технологій (критичного мислення, групового навчання тощо) називалися методами і вивчалися методичною наукою.

Завдяки працям Є. Березняка, В. Сухомлинського, М. Черпінського, які виділили завершені цикли управління, були закладені підходи до тлумачення його як технологічного процесу. На жаль, у майбутньому такі дослідження були розвинені недостатньо. Технології управління з-поміж інших груп технологій залишаються найменше вивченими. Окремі з них (технологія підготовки педагогічної ради, технологія створення наказу тощо) не відповідають критеріям технологічності (концептуальність, діагностичність, системність тощо), а отже, мають бути названі іншими термінами. Орієнтація вчених на алгоритмізацію дій як на єдиний критерій є помилковим і знецінює ідею технологізації освіти.

У 70-х рр. – середині 80-х рр., як і в попередньому періоді, зберігала актуальність ідея використання педагогічного діагностування. 1979 року була видана монографія Н. Розенберга «Проблеми вимірювань у дидактиці», яка вважається першою у країні працею із теорії та практики шкалування, проте питання педагогічного діагностування не були вирішені, що свідчить про складність їх розв'язання, а також необхідність новітніх засобів для дослідження. Доцільно припустити, що така проблема є комплексною і могла б бути розв'язана зусиллями вчених різних наукових напрямів, зокрема науковців у галузі інформатизації освіти.

Характерною рисою третього періоду розвитку освітніх технологій (реформувально-комп'ютеризаційного) були реформування освітньої галузі в цілому та традиційної системи навчання зокрема, а також комп'ютеризація навчального процесу. Проте докорінних змін у підготовці майбутніх учителів не відбулося як через суспільні чинники (ставлення у суспільстві до

професії педагога не змінилося), так і через освітні (теоретичний компонент підготовки домінував над практичним). Прискорено розвивалася тільки комп'ютеризація та інформатизація освітньої галузі. У працях Ю. Білого, В. Бикова, Я. Вовка, М. Жалдака, Н. Морзе, О. Осадчука, М. Шкіля та інших учених використовувалися терміни «інформаційна технологія», «передова технологія» тощо, в яких відновлено їх початкове трактування як засобів навчання. Завдяки комп'ютерним технологіям поглибився інтерес до досліджень «освітніх технологій». На жаль, новітня техніка і передові технології не допомогли обґрунтувати теоретичні засади освітніх технологій, що могло б допомогти розв'язати дискусійні проблеми.

У 90-х рр. XX ст. та на початку XXI ст. (науково-технологічний період) дослідження технологічного підходу відбувалося на основі створеної науки освітня технологія. Вагомий внесок у її розвиток в Україні здійснюють А. Алексюк, С. Гончаренко, В. Євдокимов, І. Зязюн, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Пехота, О. Пометун, І. Прокопенко, С. Сисоєва, П. Сікорський, І. Смолюк та інші, які обґрунтовують теоретико-методичні основи освітніх технологій та впроваджують інноваційні технології у навчально-виховний процес. На жаль, *науковці у дослідженнях не прагнуть до конвергенції поглядів, а, навпаки, розвивають свій самостійний напрям, жоден із яких не можна вважати універсальним.* Таким чином, часто створюються протилежні за суттю ідеї, що є перешкодою для педагогів у впровадженні технологічного підходу.

Аналіз джерельної бази свідчить також про те, що науковці досліджують в основному технології навчання, технології виховання та управління є маловивченими. Дискусійними залишаються проблеми визначення критеріїв, структур, класифікацій освітніх технологій. Вимагає удосконалення процес підготовки педагогів до реалізації технологічного підходу. Недостатньо досліджена роль успіху в організації ефективної педагогічної діяльності. Потенційні можливості для вирішення цих проблем закладені у ретроспективному аналізі освітніх технологій у педагогічних ВНЗ України.

У другому розділі – **«Теоретичні засади освітніх технологій та їх генезису»** розглянуто етапи та загальну методику дослідження проблеми, обґрунтовано концептуальні та теоретичні засади технологізації освіти вищої школи, з'ясовано вплив генезису зарубіжних освітніх технологій на обґрунтування теоретичних основ технологізації вітчизняних ВНЗ.

Алгоритмізація дій, притаманна освітнім технологіям, зумовила послідовність дослідження їх розвитку, яке відбувалося протягом трьох етапів, під час яких здійснювалися: 1) порівняльно-історичний, функціонально-структурний аналіз основних першоджерел; 2) ретроспективний аналіз розвитку освітніх технологій відповідно до встановлених періодів; екстраполяція та трансформація історичного досвіду із використанням методів моделювання, діагностування та експериментальних для обґрунтування та перевірки прогностичної системи підготовки педагогів до впровадження освітніх технологій та соціально-виховної технології «Організація успішної

діяльності»; 3) систематизація, узагальнення результатів дослідження, прогнозування розвитку технологізації освіти за допомогою інтерпретаційно-аналітичних методів та методів прогнозування.

Обґрунтування теоретичних засад технологізації освіти здійснювалося шляхом *конвергенції* поглядів науковців із урахуванням результатів власних наукових розвідок. Визначено, що *освітня технологія – особлива педагогічно-соціальна інновація, яка є проектом процесу навчання (виховання, управління, інформатизації) із визначеною алгоритмізацією дій та реалізацією діагностично створеної мети, що відображає відповідність положенням системного, діяльнісного, праксеологічного, компетентнісного, гуманістичного підходів, тісно поєднаних між собою. Особливість освітніх технологій педагогічних ВНЗ* полягає у реалізації двох функцій: досягнення результату, який передбачений метою технології, а також формування в студентів умінь відтворювати алгоритм дій у майбутній професійній діяльності. Особливістю є також обумовленість концептуально-цільових компонентів освітньої технології педагогічного ВНЗ концепціями педагогічної освітньої галузі.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, освітньої практики, власних наукових пошуків визначено, що провідними ознаками освітніх технологій є системність, концептуальність, діагностичність, алгоритмічність, ієрархічність, ефективність, а також прогнозованість, яка виражається в орієнтації на конкретно визначений результат; основними структурними елементами є *концептуально-цільові, змістові, процесуальні та аналітико-результативні компоненти*. З'ясовано відмінності між технологією та методом. Освітня технологія – це спосіб оптимального досягнення мети суб'єктами та об'єктами педагогічного процесу із використанням відповідних методів. Метод – це спосіб спільної діяльності суб'єктів та об'єктів педагогічного процесу, який може використовуватися в одній чи багатьох різних технологіях.

Однією із найважливіших проблем в галузі технологізації освіти є визначення класифікацій. Нами виділено такі типи (метатехнології) у педагогічному ВНЗ: «Навчальні технології», «Соціально-виховні технології», «Виховні технології», «Технології управління», «Інформаційно-комунікаційні технології». Головними чинниками створення класифікації є синтез ідей науковців із названої проблеми; цілі, парадигми і способи реалізації мети у провідних педагогічних процесах закладів освіти: навчального, виховного, управлінського, створення інформаційного середовища, а також традиційний поділ педагогічних знань на розділи «Дидактика», «Теорія виховання», «Школотознавство». Відмінне місце у класифікації відводиться інформаційним технологіям, які перетинають інші типи технологій. У межах метатехнологій виділено групи (макро-) та види (мікро-) технологій.

На обґрунтування теоретичних основ освітніх технологій у вітчизняних ВНЗ мав вплив розвиток технологічного підходу у зарубіжній теорії і практиці. Зокрема, його ретроспективний

аналіз дає змогу пояснити термінологічні розбіжності, що мають місце в українській педагогіці. Зарубіжні вчені визначали освітню технологію як засіб навчання (40–50-і рр.), як систему та проект навчального процесу з точно визначеною метою та чіткою алгоритмізацією дій (60-і роки), а також як будь-яку новацію навчального процесу, в тому числі пропозиції, спрямовані на вдосконалення навчального процесу (70-і роки). Ці підходи використовуються у вітчизняній педагогіці на сучасному етапі.

Для розвитку освітніх технологій у педагогічних ВНЗ України цінними є низка ідей зарубіжної педагогіки, зокрема, ієрархія цілей Б. Блума у діагностичному цілетворенні, здійснення програмування діяльності студента і викладача; вилучення з навчального процесу зайвого матеріалу, забезпечення максимальної організованості та отримання якісної оцінки результатів навчального процесу, формування педагогічної майстерності педагога, яка, незважаючи на об'єктивність процесів технологізації освіти, залишається основним чинником навчального процесу.

У *третьому розділі* – **«Основні типи освітніх технологій у педагогічних інститутах у кінці 50-х – середині 80-х рр. ХХ ст.»** акцентовано увагу на впливові суспільно-політичних подій на освітні процеси і розвиток технологій підготовки майбутнього вчителя, простежено передумови розвитку технологічного підходу у вищій педагогічній школі та здійснено ретроспективний аналіз розвитку освітніх технологій двох періодів: 1957– 1970 рр. та 1971–1984 рр. Вони характеризувалися поєднанням прогресивного та консервативного у вирішенні проблем удосконалення практичної підготовки майбутніх учителів, що було зумовлено з-поміж інших причин суперечливими суспільно-політичними тенденціями: з одного боку проголошувався курс на демократизацію життя, з іншого – зберігалася командно-адміністративна система та тоталітаризм.

У педагогічних вищих навчальних закладах України ще до поширення терміну «освітня технологія» існували технології навчально-виховного процесу. У 20-х рр. ХХ ст. у закладах з підготовки учителів Галичини використовувалися бригадно-лабораторний спосіб навчання, дослідницькі методи, які на сучасному етапі трансформовані в інтерактивні технології. У радянській Україні намагалися зробити універсальними навчальні проекти. У першій половині 50-х рр. набула наскрізного характеру технологія комуністичного виховання радянського періоду. Проте основою освітніх технологій вважається програмоване навчання, із запровадженням якого змінився їх зміст. Вони почали трактуватися як способи підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Досліджувані у розділі періоди (1957–1970; 1971–1984 рр.) суттєво відрізняються рівнем використання програмованого навчання, яке занепало у другому періоді. Початок генезису технологічного підходу зумовили кардинальні зміни у системі підготовки студентів педагогічних

інститутів у зв'язку з прийняттям Радою Міністрів СРСР Постанови «Про заходи підвищення якості підготовки вчителів для загальноосвітніх шкіл» (серпень 1956 р.). У 1970 р. була ухвалена Постанова Ради Міністрів УРСР «Про роботу педінститутів Української РСР», на основі якої визначено верхню межу першого та нижню межу другого періоду генезису технологічного підходу.

Для розвитку освітніх технологій у педагогічних інститутах України (1957–1970 рр. та 1971–1984 рр.) притаманно багато спільних рис. Передусім, домінування у навчально-виховному процесі технології комуністичного виховання, реалізація технології соціально-педагогічних комплексів, використання у педагогічній підготовці студентів технологій роботи із важковиховуваними дітьми, «Школа – центр виховання у соціальному середовищі». Через суперечливість суспільних чинників досліджувані періоди характеризуються поєднанням консерватизму та інновацій.

На основі аналізу архівних джерел, психолого-педагогічної літератури, власних досліджень з'ясовано, що основними освітніми технологіями досліджуваних періодів у педагогічних інститутах були *навчальні, виховні, соціально-виховні технології*. За своїми критеріями вони є тотожними до сучасних, проте часто, як і сьогодні, реалізовувалися без педагогічного діагностування, діагностичного цілетворення, що зумовлює необхідність організації наукових розвідок із удосконалення освітніх технологій відповідно до обґрунтованих критеріїв, або їх трактування іншими термінами.

Відповідність визначеним критеріям була характерна передусім для програмованого навчання. Незважаючи на розгортання наукових досліджень з обґрунтування теоретичних основ такого навчання, створення навчальної техніки, програмованих посібників, у більшості педагогічних інститутів воно реалізовувалося на рівні експерименту. Основною причиною було те, що не відбулося кардинального поліпшення рівня знань студентів та школярів. Доцільно зробити висновок, що успішність навчально-виховної діяльності залежить не тільки від технології, а передусім від якостей суб'єктів та об'єктів педагогічного процесу.

Отже, попри реалізацію різноманітних технологій, залишалися важливі проблеми удосконалення *практичної* підготовки майбутнього вчителя. Численні постанови та законодавчі акти, спрямовані на їх вирішення, виконувалися на низькому рівні. Основними причинами такого стану є: недостатній рівень компетентності багатьох викладачів, легкість контролю за теоретичною підготовкою студентів, відсутність індивідуальної відповідальності за результати навчального процесу.

У четвертому розділі – «Комп'ютеризація освіти як характерна ознака періоду розвитку освітніх технологій другої половини 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст.» показано суперечливість суспільних чинників розвитку технологізації освіти, охарактеризовано основні групи навчальних,

виховних та соціально-виховних технологій, серед яких інтенсивно розвивалися комп'ютерні та інформаційно-комунікаційні технології.

Нижню межу досліджуваного періоду зумовили прийняті у квітні 1984 року «Основні напрями реформи загальноосвітньої і професійної школи», верхню – Закон України «Про освіту» (1991 рік).

Освітня галузь України у другій половині 80-х рр. залежала від суспільно-політичних процесів, які часто мали суперечливий характер, зокрема курс на перебудову, розпочатий правлячою партією, реалізовувала стара партійна номенклатура. Запропоновані реформи не були проведені або здійснені частково. Суперечливість суспільних чинників вплинула на діяльність педагогічних інститутів. Демократизація управління, інформатизація навчального процесу відбувалися за незмінної освітньо-виховної концепції держави – комуністичного виховання.

Метатехнологією навчання у педагогічних інститутах була традиційна лекційно-семінарсько-залікова. Поліпшення її ефективності відбувалося у декількох напрямках: використання технічних засобів, передусім комп'ютерних; нових методів навчання (проблемне, групове навчання, ділові ігри); реалізація модульної системи; упровадження педагогіки співробітництва; скорочення багатопредметності та введення до навчальних планів нових предметів, необхідних для професійного вдосконалення майбутніх учителів, основним із яких є «Основи педагогічної майстерності»; підвищення ролі самостійної роботи; удосконалення навчально-методичної бази. Аналіз цих напрямів поліпшення ефективності навчальної технології дає змогу встановити їх аналогію до перетворень навчального процесу, які мають місце на сучасному етапі, та зробити висновок, *що впровадження освітніх технологій не є панацеєю від проблем навчально-виховної діяльності закладів педагогічної освіти*. Нові дисципліни, методи навчання, розширення частки самостійної роботи не гарантують високу якість підготовки майбутніх педагогів.

Характерною рисою досліджуваного періоду є комп'ютеризація навчального процесу. У педагогічних інститутах на фізико-математичних факультетах здійснювалася підготовка вчителів за другою спеціальністю «Інформатика і обчислювальна техніка». Проводилася робота із комп'ютерного всеобучу, підготовки вчителів усіх спеціальностей до оволодіння інформаційними технологіями.

У досліджуваному періоді подальшого розвитку зазнали соціально-виховні технології, зокрема технології соціально-педагогічних комплексів. Були зроблені спроби перетворення педагогічних інститутів у центри освіти, виховання, розвитку науки та культури. Проте реалізації зазнали лише програми «Школа – педвуз – школа», які передбачали розширення зв'язків із загальноосвітніми закладами, поліпшення відбору до інститутів вступників, які показали схильність до педагогічної професії.

Незважаючи на демократизацію життя педагогічних інститутів, розпочату у суспільстві перебудову, домінуючою виховною технологією залишалася технологія комуністичного виховання. Її відмінністю від попередніх періодів була поступова втрата наскрізного характеру.

На сучасному етапі доцільно враховувати результати аналізу розвитку освітніх технологій, пропонуючи для використання такі ідеї: збільшення обсягу часу для вивчення методичних та педагогічних дисциплін, а також предметів, які забезпечують формування компетентностей, тим самим зменшивши теоретичний компонент педагогічного процесу; розвиток виховних технологій педагогічних ВНЗ; пошук нових шляхів удосконалення навчального процесу, позаяк освітні технології не можна розглядати як основний спосіб усунення негараздів навчальних закладів.

У п'ятому розділі – **«Упровадження освітніх технологій у педагогічних вищих навчальних закладах незалежної Української держави»** охарактеризовано основні напрями розвитку освітніх технологій, розглянуто інноваційні технології педагогічних ВНЗ експериментального періоду із переходу до кредитно-модульної системи підготовки фахівців, з'ясовано основні причини недостатнього впровадження технологічного підходу у навчально-виховному процесі.

У розвитку освітніх технологій 1991–2005 рр. виділено декілька підетапів: 1991–1993 рр. (характеризується пошуками нової суспільної метатехнології, утворенням наукових шкіл педагогічних технологій); 1994–2003 рр. (масове впровадження освітніх технологій у навчально-виховний процес, формування наскрізного характеру інформаційних технологій); 2004–2005 рр. (упровадження інноваційних технологій організації навчання під час експерименту із приєднання ВНЗ до Болонської декларації та переходу на кредитно-модульну систему підготовки фахівців).

Освітні технології розвивалися у кількох напрямках: обґрунтування теоретичних основ технологічного підходу та його реалізація у науковій діяльності; введення до навчальних планів технологічних педагогічних навчальних дисциплін; використання освітніх технологій у навчально-виховному процесі ВНЗ та управління ними.

Для обґрунтування теоретичних основ технологічного підходу та його практичної реалізації у низці педагогічних ВНЗ створювалися наукові школи освітніх технологій. Першими відомими школами стали Волинська, Київська, Миколаївська, Харківська. Науковцями педагогічних ВНЗ розроблялися нові навчальні технології, відстежувалися закономірності у підготовці майбутніх учителів до впровадження технологічного підходу тощо. Центрами наукових досліджень виступили кафедри освітніх технологій, які почали утворюватися з 1998 року за прикладом Миколаївського державного педагогічного університету.

Особливістю досліджуваного періоду було використання у навчально-виховному процесі нових освітніх технологій. Часто так називали деякі поширені у 80-х рр. ХХ ст. методи навчання. Йдеться передусім про ділові та пізнавальні ігри (ігрові технології), групові методи навчання

(інтерактивні технології) тощо. Проте вони не передбачали реалізації мети – формування особистості з точно визначеними якостями, що є характерним для технології. Отже, *трансформація методів у технології без структурних змін дає підстави вважати такі перетворення помилковими та ініціювати зворотні метаморфози технологій у методи.*

Метою технологічного підходу було перетворити студента в суб'єкт навчання, однак цього не сталося. На заваді виявилася передусім недостатня несформованість у багатьох студентів мотивації до навчання. Освітні технології та їх похідні перетворилися у модні терміни, які часто використовували для демонстрування інноваційної діяльності закладу. Їх зазвичай реалізовували як методи, позаяк вони не відповідали критеріям технологізації освіти. Отже, освітні технології – це інновації, які ще тільки належить втілити у повсякденній практиці.

2004 року низка українських ВНЗ, серед яких 7 педагогічних, взяли участь в експерименті із приєднання до Болонської декларації. Євроінтеграційні процеси прискорили створення у навчальних закладах інформаційного освітнього середовища, сформованість якого є критерієм рівня конкурентоспроможності та привабливості навчального закладу для абітурієнтів. На жаль, запровадження нової кредитно-модульної системи навчання не усунуло багатьох важливих проблем ВНЗ педагогічного профілю. Згідно з результатами емпіричних досліджень, проведених бесід та інтерв'ю, аналізу психолого-педагогічних джерел освітні технології реалізуються у навчально-виховному процесі освітніх закладів неповною мірою. Основними причинами є: відсутність чітких стандартів освіти, наявність організаційних та змістових шаблонів у педагогічній діяльності; низький рівень мотивації студентів до навчальної діяльності через відсутність престижу професії вчителя; недостатній рівень технологічної грамотності педагогічних працівників, обізнаності із теоретичними основами педагогічної технології; сформованості вмінь використання діагностичних процедур; недостатня кількість доступної для педагогічних працівників навчально-методичної літератури; відсутність в описі технологій діагностичних методик; необхідність додаткових витрат часу; повторення помилок традиційних вітчизняних технологій підготовки учителів: багатопредметність, надмірна затеоретизованість, розумове перевантаження студентів, допущення випадків хабарництва тощо. Поки ці питання не будуть вирішені, запровадження найдосконаліших зарубіжних навчально-виховних систем не принесе успіху.

У шостому розділі – «Екстраполяція провідних ідей генезису освітніх технологій у сучасних умовах та прогнозування їх подальшого розвитку» охарактеризовано досвід використання технологічного підходу у Тернопільському національному педагогічному університеті ім. В. Гнатюка як результат поєднання історичних надбань та інноваційних знахідок; проаналізовано модель розвитку освітніх технологій (1957–2005 рр.) та здійснено прогнозування подальшого генезису технологізації освіти.

На основі ретроспективного аналізу теорії і практики технологічного підходу, емпіричних досліджень була розроблена прогностична система підготовки педагогів до реалізації освітніх технологій, а також обґрунтована соціально-виховна технологія «Організація успішної діяльності».

З'ясовано, що формування готовності майбутніх учителів до впровадження технологічного підходу здійснюється у системі, що складається із навчальних закладів різних рівнів акредитації: інститутів післядипломної педагогічної освіти, загальноосвітніх навчальних закладів та педагогічних ВНЗ, які гарантують наступність у формуванні здатності до технологізації навчально-виховного процесу.

Результатом використання історичних здобутків розвитку технологічного підходу та визначення на основі цього нових напрямів його функціонування є проектування соціально-виховної технології «Організація успішної діяльності». Вона розглядається як результат екстраполяції ідеї наукової організації праці 60-х рр. ХХ ст., вчення Т. Котарбинського про закони і правила будь-якої діяльності, висновків Дж. Макклелланда про зв'язок *між потребами індивідів в успіхові та економічним зростанням суспільства* тощо.

Мета технології – формування праксеологічних умінь. Основними складовими технології є концептуально-цільовий, змістовий, процесуальний, результативно-аналітичний компоненти. Змістовий компонент включає теоретико-методичні основи організації успішної діяльності, знання педагогічної праксеології. Процесуальний компонент забезпечує технологічний цикл, реалізацію визначеної мети за допомогою конкретних форм, методів та технологій взаємодії між об'єктами та суб'єктами технології. Результативно-аналітичний компонент технології передбачає аналіз отриманого результату, визначення ступеня його відповідності визначеній меті.

Суть технології полягає в тому, щоб навчитися діагностувати педагогічний процес, визначати життєве призначення, створювати і формулювати цілі, складати плани і виконувати їх із дотриманням правил ефективної діяльності, досягати результатів, які б відповідали поставленій меті.

Як свідчать результати наукової роботи, технологія «Організація успішної діяльності» сприяє не тільки вирішенню навчальних та виховних завдань, вона також є одним із способів розв'язання соціальних проблем завдяки розвитку в студентів прагнення до успіху, поліпшенню їх мобільності, соціальної адаптації тощо.

Наочність та ілюстративність ретроспективного аналізу досліджуваного періоду забезпечується у **моделі генезису освітніх технологій**, яка складається із цільових, хронологічно-динамічних, методологічних та результативних компонентів (рис. 1).

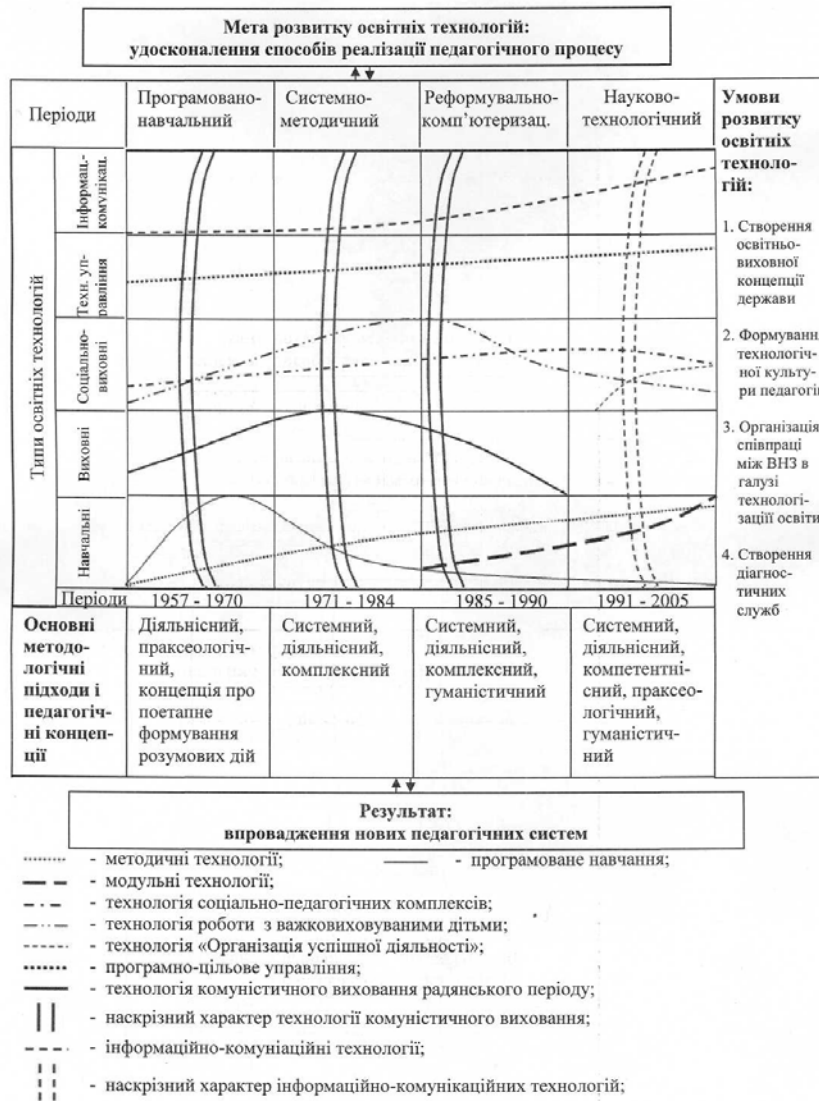

Рис.1. Модель розвитку освітніх технологій (1957–2005 рр.)

Метою розвитку освітніх технологій є удосконалення способів реалізації педагогічного процесу, які забезпечують формування педагога у відповідності із соціальним замовленням держави, здатного до його виконання у навчальних закладах різних типів.

Хронологічно-динамічний компонент містить динаміку розвитку різних типів та видів технологій відповідно до виділених хронологічних періодів.

Розвиток освітніх технологій розглядається як синтез двох взаємопов'язаних процесів: генезису освітніх технологій педагогічних вищих навчальних закладів та генезису технологій, які реалізуються педагогом у професійній діяльності. Ще однією особливістю розвитку освітніх технологій є залежність їх змін від рівня практичної підготовки учителів до використання технологічного підходу.

На основі моделі виявлено основні причини, які гальмували генезис технологізації освіти у досліджуваному періоді: недостатній розвиток технологій управління за результатом; суттєві недоліки традиційної системи навчання майбутнього вчителя; суперечливість наукових досліджень із обґрунтування теоретичних основ освітніх технологій; відсутність діагностичних служб та центрів у закладах освіти; недостатній рівень підготовки вчителя до впровадження освітніх технологій.

Для усунення зазначених причин доцільно розвивати *управління за результатом*, що дасть можливість уникнути систематичного повторення виявлених помилок у навчально-виховному процесі, *запровадити нові навчальні плани та програми*, які б відповідали європейським стандартам, *використовувати технології соціально-педагогічних комплексів*, у яких ґрунтовніше формувати технологічну культуру педагогів, *розгорнути наукові дослідження з обґрунтування теоретичних основ освітніх технологій* на основі конвергенції поглядів науковців.

Основними закономірностями генезису освітніх технологій є відповідність їх розвитку суспільній метатехнології (освітньо-виховній концепції держави), провідним суспільно-політичним тенденціям, основним методологічним положенням та педагогічним концепціям; взаємозв'язок розвитку освітніх технологій із основними компонентами педагогічного процесу; взаємозалежність розвитку основних типів та видів технологій: навчальних, виховних, соціально-виховних, інформаційно-комунікаційних технологій та технологій управління педагогічним ВНЗ.

Методологічний компонент складають провідні методологічні підходи та педагогічні концепції. У кожному із визначених періодів відбувається домінування певних підходів, які в свою чергу обумовлюють переважання відповідних освітніх технологій.

Умовами розвитку технологічного підходу є створення на основі консолідації суспільних виховних інституцій освітньо-виховної концепції держави (суспільної метатехнології); організація ефективної навчально-виховної та управлінської діяльності; формування педагогічної технологічної культури суб'єктів та об'єктів педагогічного процесу; створення діагностичних центрів та служб у закладах освіти; організація співпраці між навчальними закладами різного типу України та зарубіжних держав у галузі технологізації освіти.

Результатом розвитку освітніх технологій є впровадження педагогічних систем із поєднанням традиційних та новітніх способів взаємодії суб'єктів та об'єктів навчальних закладів різного типу.

Модель розвитку освітніх технологій є джерелом для визначення основних напрямів реалізації подальшої технологізації освіти: поєднання класичних *навчальних технологій (методичних)* із новітніми технологіями організації навчального процесу; ширше використання *технологій соціально-педагогічних комплексів* задля реалізації певних освітніх цілей; впровадження в управлінські процеси педагогічних ВНЗ *технології управління за результатом*,

яка дасть змогу ефективніше долати виявлені недоліки навчально-виховного процесу; обґрунтування нових *виховних технологій* вищого педагогічного навчального закладу.

З'ясовано, що освітні технології сприяють підвищенню ефективності навчально-виховного процесу, проте вони також володіють низкою вад. Посилений інтерес до технологічного підходу, неоднозначність його оцінок, нерівномірність розвитку окремих груп технологій зумовлюють необхідність передбачення їх майбутнього.

Ретроспективний аналіз генезису освітніх технологій дає змогу прогнозувати їх подальший розвиток, зокрема створення нових технологій організації навчального процесу, у яких поєднувалися б переваги дистанційної освіти та індивідуального спілкування з викладачем і які б відповідали критеріям технологічного підходу; проектування загальнопрофесійних та професійно-педагогічних технологій, що забезпечують цілеспрямованість, системність підготовки майбутнього вчителя, надають їй рефлексивного характеру. Запровадження таких технологій сприятиме модернізації педагогічної галузі.

Як невідворотний об'єктивний процес постане заміна технологічної термінології на традиційні терміни у випадках невідповідності критеріям технологізації освіти. Йдеться передусім про трансформування методичних технологій у «методи», повернення класичних термінів також іншим інноваціям, які не відповідають ознакам технологічного підходу. Це призведе до суттєвого зменшення кількості інновацій, які визначаються як технології.

Позитивній динаміці розвитку освітніх технологій сприятиме освітньо-виховна концепція держави (суспільна метатехнологія). Передбачаємо її створення як національно-праксеологічної. Її стратегічними орієнтирами мають стати формування національно-патріотичних якостей, професійна особистісна реалізація, досягнення успіху та матеріальної незалежності.

За результатами здійсненого дисертаційного дослідження сформульовано загальні **ВИСНОВКИ**:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної, філософської, енциклопедичної, довідкової літератури, а також архівних матеріалів з'ясовано, що в Україні термін «освітня технологія» вперше з'явився у 60-х рр. ХХ ст., але не отримав поширення у зв'язку з ідеологічними причинами. Українським педагогам належить пріоритет у вирішенні багатьох проблем реалізації педагогічних технологій. Зокрема, А. Макаренко застосував термін «технологія» щодо виховного процесу; В. Сухомлинський, виділяючи закінчені цикли управління, обґрунтував передумови для ефективного впровадження технологічних процесів у навчанні і вихованні учнів.

У процесі еволюції змінювалися підходи до тлумачення терміна «освітня технологія». На сучасному етапі освітні технології визначають переважно як засоби навчання; проект (модель) навчально-виховного процесу; галузь педагогічної науки; багатовимірне поняття (система, комплекс) тощо. Визначення терміна «розвиток («еволюція») освітніх технологій» не виявлено.

Генезис поняття, самих освітніх технологій та відповідної галузі науки доцільно представляти як окремі періоди, що дає змогу відстежувати характерні тенденції та здійснювати прогнозування майбутнього технологічного підходу.

2. На розвитку та обґрунтуванні теоретичних основ технологічного підходу українських ВНЗ позначилися результати досліджень зарубіжних учених у галузі технологізації освіти, зокрема визначення поняття «освітня технологія» як засобу, моделі та будь-якої інновації навчального процесу; створення методики діагностичного цілетворення; запровадження програмованого навчання, яке вважається основою освітніх технологій; підвищення ефективності діяльності навчальних закладів завдяки використанню інформаційних технологій, формуванню їх наскрізного характеру. Однак для ретроспективи освітніх технологій українських ВНЗ притаманні особливості, які не виявлені у зарубіжній педагогіці: виокремлення, окрім навчальних та інформаційно-комунікаційних технологій, соціально-виховних, виховних технологій та технологій управління; встановлення взаємозв'язків між ними; визначальний вплив освітньо-виховної концепції держави (суспільної метатехнології) на виокремлені групи технологій. Проте теоретичні основи соціально-виховних, виховних технологій та технологій управління розроблені недостатньо, через що їх існування є дискусійною проблемою.

3. Освітня технологія – педагогічно-соціальна інновація навчальних закладів, яка є проектом навчального процесу із діагностично визначеною метою, чіткою алгоритмізацією дій і відповідає основним закономірностям педагогіки, вимогам системного, діяльнісного, праксеологічного, компетентнісного, гуманістичного підходів.

Структуру освітніх технологій становлять концептуально-цільові (однозначно визначені цілі на основі діагностування, які б відповідали освітнім концепціям), змістові (сукупність дидактико-технологічних знань, умінь, компетенцій), процесуальні (алгоритм дій, засоби, форми, методи діяльності об'єктів та суб'єктів педагогічного процесу) та результативно-аналітичні (відповідність результату визначеним цілям) компоненти.

Освітні технології частково тотожні до методів, проте між ними простежуються також якісно відмінні риси. Освітня технологія – це спосіб оптимального досягнення мети суб'єктами та об'єктами педагогічного процесу із використанням відповідних методів. Метод – це спосіб спільної діяльності суб'єктів та об'єктів педагогічного процесу, який може використовуватися в одній чи багатьох різних технологіях.

На основі результатів аналізу наукового дискурсу філософської і психолого-педагогічної літератури з'ясовано суть поняття «розвиток освітніх технологій» як закономірні зміни освітніх технологій на понятійному, структурному та функціональному рівнях, які забезпечують їх наступність та призводять до виникнення якісно нового стану. Розвиток освітніх технологій – це складний, діалектично зумовлений процес, який є автономним, і водночас здійснюється в єдності

із загальним розвитком освіти та суспільства. Уповільненим темпам генезису виховних технологій протистоять революційні за змінами інформаційні, які є наскрізними, і пронизують інші виділені групи освітніх технологій.

Упровадження освітніх технологій сприяє цілеспрямованості, ефективності, системності, керованості навчально-виховного процесу закладів освіти тощо, проте вони не можуть розглядатися як панацея від негараздів сучасної школи. Необхідні також інші шляхи реформування освітньої галузі.

4. У розвитку освітніх технологій педагогічних ВНЗ на основі синтезу ідей зарубіжних та українських вчених, власних наукових розвідок щодо періодизації еволюції технологічних понять, педагогічної науки, національної освіти, а також особливостей генезису різних типів технологій виокремлено такі періоди: програмовано-навчальний (1957– 1970 рр.); системно-методичний (1971–1984 рр.); реформувально-комп'ютеризаційний (1985–1990 рр.); науково-технологічний (1991–2005 рр.).

5. *Основними тенденціями першого періоду (1957–1970 рр.)* є впровадження програмованого навчання як основи освітніх технологій, домінування виховної технології комуністичного виховання, орієнтація традиційного навчання на зв'язок із життям, наукову організацію праці, використання нових досягнень науки і техніки, формування здатності до дії та практичної роботи, використання у педагогічній підготовці майбутнього вчителя соціально-виховних технологій. Проте не всі інновації були реалізовані: зберігалася затеоретизованість навчальних курсів; недостатньо здійснювалася практична підготовка майбутнього вчителя; не була втілена ідея наукової організації праці в навчально-виховному процесі.

Для другого періоду (1971–1984 рр.) характерне запровадження системного підходу до організації навчального процесу, згідно з яким технологія розглядалася як система; домінування виховної технології комуністичного виховання та традиційної лекційно-семінарсько-заликової системи навчання. Навчальна технологія розвивалася у напрямку налагодження співпраці із закладами освіти, використання передового педагогічного досвіду, нових методів навчання, створення кабінетних систем навчання. Проте ці інновації суттєво не вплинули на якість підготовки майбутніх учителів, оскільки вони залишалися об'єктами навчання.

Основними тенденціями третього періоду (1985–1990 рр.) є реформування діяльності навчальних закладів; створення систем та комплексних програм із комп'ютеризації освіти; перетворення педагогічних інститутів у центри освіти, комуністичного виховання, розвитку науки і культури; «Школа – педвуз – школа» тощо. Проте у навчально-виховному процесі продовжували зберігати актуальність проблеми поліпшення практичної підготовки учителів. Послідовно реалізовувалися та розвивалися лише комп'ютерні та інформаційні технології.

Основними тенденціями четвертого періоду (1991–2005 рр.) є здійснення інформатизації та

технологізації освіти, приєднання педагогічних ВНЗ до Болонської декларації, реалізація нових освітніх технологій у навчально-виховному процесі та управлінні. Незважаючи на створення наукових шкіл та кафедр освітніх (педагогічних) технологій, введення до навчальних планів педагогічних технологічних дисциплін, обґрунтування нових технологій професійної підготовки фахівців, реалізацію у навчальному процесі технологічного підходу, залишаються недоліки у підготовці вчителя: затеоретизованість навчальних курсів, багатопредметність, перевантаженість обов'язковими заняттями, відсутність часу для самовираження, недостатній рівень мотивації до навчання, організації самоосвіти та індивідуальної роботи майбутніх учителів. Студенти не стали суб'єктами педагогічного процесу.

6. Генезис технологічного підходу наочно відображено у моделі розвитку освітніх технологій педагогічних ВНЗ, основними складовими якої є цільові, хронологічно-динамічні, методологічні та результативні компоненти.

Розвиток освітніх технологій є синтезом двох взаємопов'язаних процесів: генезису освітніх технологій педагогічних вищих навчальних закладів та генезису технологій, якими оволодівають педагоги у професійній діяльності. Результат цих процесів полягає у впровадженні нових педагогічних систем.

Умовами розвитку освітніх технологій є створення освітньо-виховної концепції держави, формування технологічної культури педагога, створення діагностичних центрів та служб, організація співпраці між ВНЗ у галузі технологізації освіти.

7. Основними закономірностями генезису освітніх технологій є відповідність їх розвитку суспільній метатехнології (освітньо-виховній концепції держави), провідним суспільно-політичним тенденціям, основним методологічним положенням та педагогічним концепціям; взаємозв'язок розвитку освітніх технологій із основними компонентами педагогічного процесу; взаємозалежність розвитку основних типів та видів технологій: навчальних, виховних, соціально-виховних, інформаційно-комунікаційних технологій та технологій управління педагогічним ВНЗ.

8. Основними чинниками, які гальмували розвиток технологічного підходу у досліджуваному періоді, доцільно вважати: недостатній розвиток технологій управління за результатом; суттєві недоліки традиційної системи навчання майбутнього вчителя; суперечливість наукових досліджень із обґрунтування теоретичних основ освітніх технологій; відсутність діагностичних служб та центрів у закладах освіти; недостатній рівень підготовки вчителя до впровадження освітніх технологій. *З метою усунення недоліків варто розвивати управління за результатом, що дасть можливість уникнути систематичного повторення виявлених помилок у навчально-виховному процесі, запровадити нові навчальні плани та програми, які б відповідали європейським стандартам, використовувати технології соціально-педагогічних комплексів, які б ефективно формували технологічну культуру педагогів, розгорнути наукові дослідження з*

обґрунтування теоретичних основ освітніх технологій на основі конвергенції поглядів науковців.

9. У другій половині ХХ – на початку ХХІ ст., незважаючи на недоліки у діяльності навчальних закладів, пов'язані із суспільними суперечностями, нагромаджено цінні ідеї, основними напрямками реалізації яких є:

- консолідація виховних інституцій суспільства з метою створення освітньо-виховної концепції держави, яка б впливала на розвиток освітніх технологій педагогічних ВНЗ;
- використання ідеї наукової організації праці (успішної педагогічної діяльності) як способу підвищення ефективності освітньої технології;
- гармонізація темпів розвитку різних груп технологій: навчальних, виховних, соціально-виховних, управлінських; використання діагностування у виховній діяльності;
- створення наукових лабораторій для організації досліджень із програмування рис майбутнього вчителя;
- підготовка вчителя до соціалізації молоді (вивчення та використання соціально-виховних технологій); залучення студентів до практичного використання технології роботи з важковиховуваними дітьми в процесі наставництва;
- поглиблення співпраці педагогічних ВНЗ із навчальними закладами різних рівнів акредитації; ширше використання технологій соціально-педагогічних комплексів;
- наближення навчання у ВНЗ до життя, навчально-виховного процесу школи завдяки формуванню компетентностей на протигагу заучуванню навчального матеріалу, що не знаходить використання у загальноосвітніх навчальних закладах; усуненню в технологіях підготовки майбутнього вчителя багатопредметності, надмірного теоретизування;
- забезпечення самостійності наукових розвідок учених у галузі технологізації освіти; звільнення науки від впливу ідеологій політичних партій.

10. Історичний досвід розвитку освітніх технологій інтегрується у нових освітніх процесах, отже вимагає творчого використання. Реалізацією можливостей його екстраполяції є обґрунтування системи підготовки педагогів до використання освітніх технологій та соціально-виховної технології «Організація успішної діяльності». Основними компонентами системи формування готовності до реалізації технологічного підходу є навчальні заклади різних рівнів акредитації: інститути післядипломної педагогічної освіти, загальноосвітні навчальні заклади та педагогічні ВНЗ, у яких відбувається удосконалення технологічної грамотності викладачів та вчителів і становлення педагогічної технологічної культури студентів. Ефективності функціонування системи підготовки педагогів до використання освітніх технологій, формуванню у студентів праксеологічних умінь, поліпшенню їх соціальної адаптації сприяє соціально-виховна технологія «Організація успішної діяльності».

11. Ретроспективний аналіз розвитку освітніх технологій у педагогічних ВНЗ у другій

половині ХХ – на початку ХХІ ст. дав змогу прогнозувати основні напрями вирішення проблем технологізації освіти, зокрема прискорення темпів змін технологій виховання для рівноваги кардинальних змін інформаційно-комунікаційних технологій; трансформування методичних технологій у методи, а також повернення традиційної термінології тим освітнім технологіям, які не відповідають критеріям технологічного підходу; впровадження інноваційних технологій професійної підготовки педагогів та організації навчально-виховного процесу, в яких поєднуються переваги дистанційної освіти та індивідуального спілкування з педагогом; що сприятиме модернізації освітньої галузі; створення національно-педагогічної моделі освітньо-виховної концепції держави, позаяк економічне зростання суспільства залежить від індивідуального успіху громадян.

Виконане дослідження не вичерпує усіх аспектів наукових розвідок проблеми розвитку освітніх технологій у педагогічній теорії та практиці другої половини ХХ – початку ХХІ ст. У процесі наукового пошуку визначено нові напрями подальших досліджень, а саме: генезис виховних технологій педагогічних ВНЗ України; розвиток педагогічного діагностування у педагогічній теорії та практиці України; розвиток технологій управління у системі вищої педагогічної освіти України; підготовка педагогів до формування в учнів умінь організації успішної діяльності у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Монографія

1. Янкович О. І. Освітні технології в історії розвитку вищої педагогічної освіти України (1957–2008) : монографія / Олександра Янкович. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. – 320 с.

Навчальні та навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, навчальні програми

2. Мешко О. І. Короткий виклад курсу «Історія зарубіжної школи і педагогіки : [навч.-метод. посібник] / О. І. Мешко, О. І. Янкович, Г. М. Мешко. – Тернопіль : ТДПУ, 1998. – 82 с.

3. Програма навчального курсу «Історія соціальної педагогіки/ соціальної роботи» / [Янкович О. І.]. – Тернопіль : ТДПУ, 2000. – 21 с.

4. Програма навчального курсу «Освітні технології» (за вимогами кредитно-модульної системи) / [Янкович О. І., Бойко М. М., Бондаренко Є. А., Лупак Н. М., Млинко В. Я.]. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – 96 с.

5. Янкович О. І. Історія соціальної педагогіки /соціальної роботи/ Янкович О. І., Поліщук В. А. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 394 с.

6. Янкович О. І. Управління загальноосвітнім навчальним закладом: технології та правові

засади / О. Янкович. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 217 с.

Статті у виданнях, які включені до переліку ВАК України

7. Янкович О. І. Вибір та впровадження освітніх технологій у закладах освіти / О. І. Янкович // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2008. – Вип. 23. – С. 88–92.

8. Янкович О. І. Використання ідей А. Макаренка про технологізацію виховання у вищих педагогічних навчальних закладах / О. І. Янкович // Зб. наук праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Серія : Педагогічні науки. – Полтава, 2008. – Вип. 4 : Витоки педагогічної майстерності. – С. 221–236.

9. Янкович О. І. Використання освітніх технологій викладачами ВНЗ педагогічного профілю / Янкович Олександра Іванівна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія.. – Ялта, 2008 – Вип. 20, Ч. III – С. 156–162.

10. Янкович О. Згубний вплив інформаційно-комунікаційних технологій на фізичне та психічне здоров'я школярів / Олександра Янкович // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – Тернопіль, 2007. – № 9. – С. 251–254.

11. Янкович О. І. Освітні технології в системі підготовки майбутнього фахівця педагогічного вузу / О. І. Янкович // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці, 2007. – Вип. 330 : Серія : Педагогіка та психологія. – С. 210–214.

12. Янкович О. Періодизація розвитку освітніх технологій у педагогічних вищих навчальних закладах / Олександра Янкович // Вісник книжкової палати. – 2008. – № 6. – С. 36 – 38.

13. Янкович О. І. Підвищення рівня використання освітніх інновацій як чинник поліпшення якості педагогічної освіти / Олександра Янкович // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. 24. – С. 335–342.

14. Янкович О. І. Проблеми та перспективи освітніх технологій у ВНЗ педагогічного профілю / О. І. Янкович / Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Херсон : ХДУ, 2008. – Вип. 48. – С. 387–393.

15. Янкович О. І. Прогнозованість як критерій освітніх технологій / Янкович О. І. // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2007. – № 11. – С. 238–243.

16. Янкович О. І. Прогнозування розвитку освітніх технологій у педагогічних ВНЗ / Олександра Янкович // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – Тернопіль, 2008. – № 5. – С. 15–20.

17. Янкович О. І. Професіоналізм педагога при впровадженні освітніх технологій / Янкович Олександра Іванівна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія.–

Ялта, 2006. – Вип. 12., Ч. 1. – С. 254–258.

18. Янкович О. Розвиток освітніх технологій. З'ясування сутності поняття / Олександра Янкович // Вісник книжкової палати. – 2008. – № 8. – С. 46–47.

19. Янкович О. І. Розвиток освітніх технологій у педагогічних інститутах України у 1957–1970 рр. / Янкович О. І. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2007. – Вип. 1, № 11. – С. 172–174.

20. Янкович О. Розвиток освітніх технологій у педагогічних інститутах України в 70-х роках ХХ століття / Олександра Янкович // Вісник книжкової палати. – 2008. – № 1. – С. 41–44.

21. Янкович О. І. Розвиток освітніх технологій у педагогічних інститутах України в 80-х роках ХХ ст. / Янкович О. І. // Теоретичні питання культури, освіти та виховання / [за заг. ред. Євтуха М. Б.]. – К., 2008. – Вип. 36. – С. 240 – 244.

22. Янкович О. І. Розвиток освітніх технологій у сучасному ВНЗ педагогічного профілю / О. І. Янкович // Вища освіта України. – 2008. – № 3 : Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. – С. 215–223.

23. Янкович О. І. Розвиток професійно-педагогічної культури студентів у вищих педагогічних закладах України (1957 – 2007) / Янкович О. І. // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія : Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2007. – № 4. – С. 110–113.

24. Янкович О. І. Роль креативності у процесі впровадження технологічного підходу в освітні заклади України (1959–2007 рр.) / О. І. Янкович // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці, 2007. – Вип. 338 : Педагогіка та психологія. – С. 200–204.

25. Янкович О. І. Роль освітніх технологій у вирішенні проблем сучасних навчальних закладів / О. І. Янкович // Соціалізація особистості : зб. наук. праць [за ред. А. Й. Капської]. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – Т. 30. – С. 254–262.

26. Янкович О. І. Роль педагога в реалізації освітніх технологій у навчальних закладах різних рівнів акредитації / Олександра Янкович // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – Львів, 2009. – Вип. 25, ч. II. – С. 18–25.

27. Янкович О. І. Технології виховання і навчання дітей з проблемами у педагогічних ВНЗ (1957–2007 рр.) / Янкович О. І. // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. – Бердянськ, 2008. – № 3 (Ч. 1). – С. 176–180.

28. Янкович О. І. Технології виховання у вищих педагогічних закладах освіти України (1957–2007 рр.) / Олександра Янкович // Молодь і ринок. – 2007. – № 10. – С. 68–71.

29. Янкович О. І. Технологія організації успішної діяльності у системі підготовки майбутнього вчителя / Олександра Янкович // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – Тернопіль, 2006. – № 4. – С. 34–38.

30. Янкович О. І. Формування професіоналізму майбутніх учителів у процесі вивчення навчальної дисципліни «Освітні технології» / О. І. Янкович // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць [гол. ред. Буряк В. К.]. – Кривий Ріг, 2008. – Вип. 21. – С. 309–314.

31. Янкович О.І. Формування у майбутнього вчителя вмій організації успішної діяльності / Янкович О. І. // Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. – Черкаси, 2009. – Вип. 147. – С. 89–95.

Статті у наукових і науково-методичних виданнях,

збірниках наукових праць і матеріалів науково-практичних конференцій

32. Янкович О. І. Види контролю та шкала оцінювання в професійно-орієнтованій технології навчання / О. І. Янкович // Удосконалення змісту й технології оцінювання якості підготовки майбутніх фахівців відповідно до вимог європейської асоціації якості освіти : матеріали регіонального наук.-практ. семінару (Тернопіль, 27–28 лист. 2007 р.). – Тернопіль, 2007. – С. 6–9.

33. Янкович О. І. Діагностичне цілетворення в історії розвитку освітніх технологій (друга половина ХХ – поч. ХХІ ст.) / О. І. Янкович // Шляхи модернізації вищої освіти в контексті євроінтеграції : матеріали регіонального наук.-практ. семінару (Тернопіль, 20–21 травн. 2008). – Тернопіль, 2008. – С. 36–40.

34. Янкович О. І. Забезпечення гуманності контролю знань у педагогічних вищих навчальних закладах / О. І. Янкович // Тести в системі моніторингу якості освіти : матеріали регіонального наук.-практ. семінару (Тернопіль, 2-3 червн. 2009 р.). – Тернопіль, 2009. – С. 26–30.

35. Янкович О. І. Інтерактивні технології в історії педагогіки / Олександра Янкович // Розробка теоретичних моделей інтерактивних технологій в освітньому середовищі : міжвузівський обл. семінар, (Тернопіль, 11 квітня 2008 р.). – Тернопіль, 2008. – С. 57–61.

36. Янкович О. І. Організація успішної діяльності як інноваційна освітня технологія // Історія української науки на межі тисячоліть : зб. наук. праць / О. І. Янкович ; [відп. ред. О. Я. Пилипчук]. – К., 2005. – С. 245–250.

37. Янкович О. І. Підготовка майбутнього вчителя до здійснення соціалізації особистості в процесі вивчення навчального курсу «Освітні технології» / О. І. Янкович // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць інституту психології ім. Г. С. Костюка / [за ред. С. Д. Максименка]. – Т. 9, ч. 1. – К., 2007. – С. 461–466.

38. Янкович О. І. Підготовка педагогів до реалізації освітніх технологій / Янкович Олександра Іванівна // Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України : Міжнар. наук.-практ. конф., (Ялта, 18–20 вересня. 2008 р.). – Ялта, 2008. – Ч. 2. – С. 194–197.

39. Янкович О. І. Соціально-виховні технології в історії розвитку української національної школи / Олександра Янкович // Українська національна школа: стан та перспективи розвитку :

наук.-практ. конф.; (Тернопіль, 15 грудня 2006 р.). – Тернопіль, 2007. – С. 60 – 62.

40. Янкович А. И. Тенденции развития современных образовательных технологий / Янкович А. И. // Современный научный вестник. Серия : Педагогика и философия. – 2006. – № 7 (8). – С. 63–66.

41. Янкович О.І. Теоретичні основи освітніх технологій педагогічних вищих навчальних закладів : матеріали міжвузівських пед. читань / О. І. Янкович // [Педагогічна майстерність : проблеми, реалії та перспективи]. (Теребовля, 13 січня 2009 р.). – К., 2009. – С. 65–72.

42. Янкович О. І. Технологія успішної діяльності в педагогічній підготовці випускника вищого навчального закладу / О. І. Янкович // [Сучасні тенденції та перспективи розвитку освіти і науки у вищих навчальних закладах України] : матеріали Всеукр. наук.-теор. конф. (Хмельницький, 12 травня 2006 р.) / Нац. академія прикордонної служби України. – Хмельницький, 2006. – С. 74–75.

43. Янкович О. І. Формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя в процесі вивчення педагогічних дисциплін / О. І. Янкович // Формування професійної культури вчителя в контексті інтеграції України в Європейський освітній простір : матеріали регіонального наук.-практ. конф. (Тернопіль, 22–23 травня 2007 р.). – Тернопіль, 2007. – С. 10–13.

АНОТАЦІЇ

Янкович О. І. Розвиток освітніх технологій у теорії та практиці вищої педагогічної освіти України (1957 – 2005). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2009.

У дисертації здійснено фундаментальне дослідження проблеми розвитку освітніх технологій як педагогічно-соціальних інновацій у педагогічній теорії та практиці України. Вперше вона розглянута у ретроспективі із вивченням сучасного стану впровадження технологічного підходу, підготовки педагогів до його реалізації, визначенням перспектив розвитку.

На основі аналізу архівних джерел та опублікованих матеріалів встановлено, що розвиток освітніх технологій у педагогічних вищих навчальних закладах України – це складний діалектичний процес, у якому акумульовано ідеї національної і зарубіжної педагогіки, відображено особливості та традиції вітчизняної освітньої галузі, збережено відповідність тенденціям суспільно-політичного життя. Доведено, що вітчизняний досвід технологізації освіти педагогічних ВНЗ творчо інтегрується в нових системах, які відповідають міжнародним стандартам підготовки учителів. Виявлено та показано можливості використання прогресивних елементів минулого на сучасному етапі.

У результаті ретроспективного аналізу на основі екстраполяції історичного досвіду обґрунтовано систему підготовки педагогів до реалізації освітніх технологій, здійснено проектування та моделювання інноваційної соціально-виховної технології «Організація успішної діяльності», яка сприяє розвитку професійної компетентності випускників закладів освіти, є джерелом для створення національно-праксеологічної освітньо-виховної концепції держави.

Ключові слова: освітні технології, розвиток освітніх технологій, педагогічні технології, навчальні технології, виховні технології, соціально-виховні технології, інформаційні технології, технологічна культура педагога, успішна діяльність, прaxeологічні вміння, прогнозування.

Янкович А. И. Развитие образовательных технологий в теории и практике высшего педагогического образования Украины (1957 – 2005). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка. – Тернополь, 2009.

В диссертации осуществлено фундаментальное исследование проблемы развития образовательных технологий как педагогически-социальных инноваций в педагогической теории и практике Украины, впервые рассмотренной в ретроспективе с изучением современного состояния технологического подхода, подготовки педагогов к его реализации, определением перспектив развития.

На основании анализа архивных источников и опубликованных материалов установлено, что развитие образовательных технологий в педагогических высших учебных заведениях Украины – сложный диалектический процесс, в котором аккумулированы идеи отечественной и зарубежной педагогики, отражены особенности и традиции отечественной образовательной отрасли, тенденции общественно-политической жизни. Доказано, что отечественный опыт технологизации образования педагогических ВУЗов творчески интегрируется в новых системах в соответствии с международными стандартами подготовки учителей. Определены возможности использования прогрессивных элементов прошлого на современном этапе.

На основании результатов исследования генезиса технологического подхода создана модель развития образовательных технологий (1957 – 2005), которая состоит из целевых, хронологически-динамических, методологических и результативных компонентов. Определены основные периоды развития образовательных технологий: программировано-учебный (1957–1970 гг.); системно-методический (1971–1984 гг.); реформированно-компьютеризационный (1985–1990 гг.); научно-технологический (1991–2005 гг.).

Развитие образовательных технологий показано как синтез двух взаимосвязанных процессов: генезиса образовательных технологий педагогических высших учебных заведений и генезиса

технологий, которые осваивают педагоги в профессиональной деятельности. Определены основные закономерности и условия развития технологического подхода. Выявлены причины, тормозящие генезис образовательных технологий в исследуемом периоде, и намечены пути устранения недостатков.

В результате ретроспективного анализа на основании экстраполяции исторического опыта, собственных исследований обоснованы теоретические основы образовательных технологий, система подготовки педагогов к реализации образовательных технологий, осуществлено проектирование и моделирование инновационной социально-воспитательной технологии «Организация успешной деятельности», которая содействует развитию профессиональной компетентности выпускников образовательных заведений и является источником для создания национально-практической образовательно-воспитательной концепции государства.

Ключевые слова: образовательные технологии, развитие образовательных технологий, педагогические технологии, учебные технологии, воспитательные технологии, социально-воспитательные технологии, информационные технологии, технологическая культура педагога, успешная деятельность, практические умения, прогнозирование.

Yankovich O.I. The development of educational technologies in the theory and practice of the higher pedagogical education of Ukraine (1957 – 2005). – Manuscript.

Thesis for a Doctor's Degree in Pedagogical Sciences, Speciality 13.00.01 – General Pedagogy and History of Pedagogy. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. – Ternopil, 2009.

The author of the thesis has made a deep study of the problem of development of educational technologies as a pedagogical and social innovation in the pedagogical theory and practice of Ukraine. It's the first time ever that it has been considered in retrospective along with the study of the contemporary state of the technological approach introduction, the teachers training for its implementation, the defining of development prospects.

On the basis of the archival resources and published materials analysis it has been ascertained that the development of educational technologies in the pedagogical higher educational establishments of Ukraine is a complicated dialectic process that has accumulated the ideas of the national and foreign pedagogy, reflected the peculiarities and traditions of the national education field, preserved the conformity to the tendencies of the socio-political life. It has been proved that the national experience of education technologization of the pedagogical higher education establishments is being creatively integrated into new systems that meet the international requirements of teacher training. There have been revealed and shown the possibilities of the past progressive elements use in these days.

The retrospective analysis based on the extrapolation of the historical experience permitted the author to substantiate the system of training teachers capable of implementing educational technologies,

to accomplish the design and modelling of the innovative socio-educational technology “Organization of Successful Activities” that facilitates the development of the educational establishments graduating students professional competence and is the source of creating the national praxeological, educational educative concept of the state.

Key words: educational technologies, the development of educational technologies, pedagogical technologies, educational technologies, educative technologies, socio-educative technologies, information technologies, the teacher’s technology culture, successful activities, praxeological skills, prognostication.

Підписано до друку 30.09.2009 р.
Формат 60x84/16. Друк RESO.
Папір друк. Умовн. друк. арк. 1,9
Замовлення № 41. Наклад 100 прим.

Видрук оригінал-макету:
редакційно-видавничий відділ Тернопільського
національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
вул. М.Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027